

KROPPEDAL

Museum for Astronomi • Nyere tid • Arkæologi

Enhed for Lovpligtigt Arbejde

Rapport om de arkæologiske undersøgelser ved
Porsebakken TAK 1443

Kroppedal, Museum for Astronomi • Nyere tid • Arkæologi

Kroppedals Allé 3, 2630 Taastrup

Tlf.: 43 30 30 00, Fax: 43 30 30 03, E-mail: kontakt@kroppedal.dk

www.kroppedal.dk

august 2009

Bygherrerapport

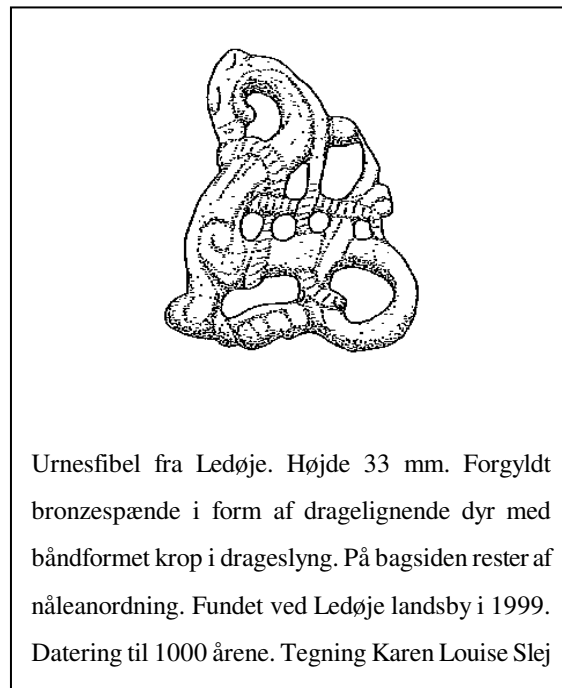
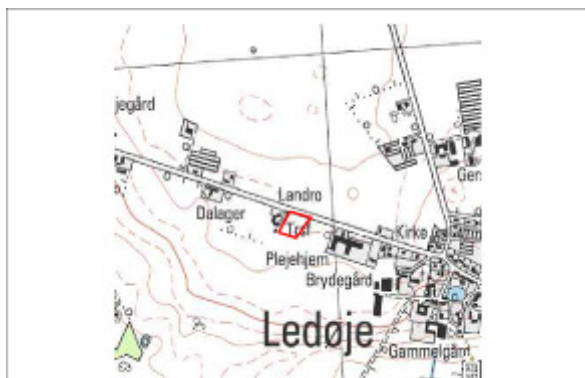
Bygherrerapport

Indledning	2
Undersøgelsens forhistorie	2
Udgravningsmetode	3
Undersøgelsens resultater	4
De kulturhistoriske perioder	5
Udgravningens data	8
Tidstavle	10

Indledning

Nærværende rapport dækker den arkæologiske udgravning, som blev foretaget den 12. til 14. august 2009. Bygherre var Boligselskabet LSKAB, Egedal Kommune. Budgettet for udgravningen blev godkendt af Kulturarvsstyrelsen den 7. august 2009.

Museet på Kroppedal, Enhed for Lovpligtigt Arbejde, varetog som det arkæologiske ansvarsmuseum for Egedal Kommune undersøgelsen, og oldsager og originaldokumentation opbevares på museet.

Urnesfibelen fra Ledøje. Højde 33 mm. Forgyldt bronzespænde i form af dragelignende dyr med båndformet krop i drageslyng. På bagsiden rester af nåleanordning. Fundet ved Ledøje landsby i 1999. Datering til 1000 årene. Tegning Karen Louise Slej

Undersøgelsens forhistorie

Kroppedal Museum modtog den 20. maj 2009 en orientering om landzonetilladelse til opførelse af 18 plejeboliger på i alt 1.438 m² med tilhørende depotskure på 70 m² på matr. Nr. 7 o og 7 q Ledøje By, Ledøje, beliggende Nybøllevvej 11 M (Porsebakken). Museet gjorde den 15. juni 2009 Egedal Kommune opmærksom på, at det berørte område ligger indenfor et kulturarvsareal, samt at der umiddelbart nord for matriklen er fremkommet genstandsfund fra middelalder (sb. 26).

Desuden er der indenfor kort afstand mod vest og sydøst fremkommet bebyggelsesspor og genstandsfund fra jernalder og middelalder (sb. 22 og sb. 38). På denne baggrund anbefalede Kroppedal Museum, at der blev foretaget en arkæologisk forundersøgelse forud for anlægsarbejdet. Forundersøgelsen fandt sted den 22. juli 2009.

Udgravningsmetode

På baggrund af en vurdering af forundersøgelsens søgegrøfter afdækkedes mulden på et ca. 1.000 m² stort areal længst mod sydvest. Den vestlige del af det i alt 5.500 m² store areal kunne ikke undersøges ved forundersøgelsen, da der var deponeret store bunker med småsten og parkeret en gravemaskine. Den egentlige undersøgelse

havde derfor også til formål at afklare omfanget og arten af eventuelle oldtidsanlæg længst mod vest.

Ved undersøgelsen blev alle fremkomne fyldskifter afrenset og indridset med skovl, markeret med en markeringspind, og derefter elektronisk opmålt med GPS. Alle anlæg blev fladeskovlet, snittet med spade og graveske og tegnet på tegneplast i forholdet 1:20.

Alle fund blev hjemtaget. Væsentlige anlæg blev fotograferet og der blev desuden taget oversigtsfotos.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen fremkom en øst-vest orienteret koncentration af stolpehuller. Fylden i hovedparten af stolpehullerne var ensartet, så selv om strukturen i konstruktionen var svært genkendelig, er det sandsynligt, at stolperne har stået samtidigt. Der kan være tale om et hegnsforløb eller en ikke erkendt huskonstruktion.

Desuden fremkom to nedgravninger, der var fyldt med trækul. Råjorden omkring nedgravningen var rødbrændt, hvilket viser, at selve afbrændingen har fundet sted i disse nedgravninger. Der er således ikke tale om trækul, der er hentet andetsteds fra. Det ene af anlæggene indeholdt et stykke jernslagge som er et restprodukt fra jernudvindingsprocessen.

En grube i den nordvestligeste søgegrøft indeholdt oldtidskeramik, der kan dateres til yngre bronzealder eller begyndelsen af

jernalderen. Gruber er store nedgravninger, der f. eks er foretaget for at skaffe ler og som efterfølgende er fyldt op med husholdningens affald – herunder keramik og flintafslag.

I denne grube var endvidere en stensamling bestående af nøje udvalgte sten med en diameter på ca. 10 cm. Stenene var en anelse ildskørnede og sodede på ydersiden og ingen af stenene var flintesten. Dette indikerer, at der er tale om sten fra en kogestensgrube, der er bortskaffet. Karakteristisk for kogestensgruberne er, at fylden er iblandet ret store mængder trækul og større eller mindre stykker ildskørnede sten. Anlæggene indeholder sjældent genstande fra bopladsaktiviteterne og tolkes typisk som jordovne brugt ved madlavning.

Et fundmateriale som det fremdragne, er typisk at finde i udkanten af et bopladsområde. Vi kan altså konkludere, at der på stedet i slutningen af bronzealderen har eksisteret en boplads på trods af, at et hus fra perioden ikke var at lokalisere på det udgravede areal. Denne bebyggelse må have ligget på de umiddelbart tilstødende arealer.

De kulturhistoriske perioder

BRONZEALDER - YNGRE

BRONZEALDER (1100 - 500 f. Kr.)

Overgangen til yngre bronzealder markeres med en ny gravskik, som bryder med den forrige periodes traditioner. I modsætning til begravelser af hele lig indføres nu en tradition med ligbrænding. I begyndelsen pilles knogleresterne meget forsigtigt ud fra ligbålet og begravet enten i en lerurne i kanten af en allerede eksisterende ældre gravhøj, i stenforede huller eller lagt ud i mandslange grave. Disse brandgrave er eventuelt dækket af en lille jordhøj. Senere begravnes knogleresterne sammen med bålresterne. I modsætning til perioden før, hvor man udstyrede gravene med store mængder metal, er det nu kun enkelte små bronzegenstande eller symboler på genstande i form af miniatursværd, der kommer med i graven. Metallet bruges nu på en anden måde i forbindelsen med kulten, hvor den udsættes i moser og søer. Bronzeinventaret skifter også, hvor man i perioden før lagde hovedvægten på genstande, der typisk tilhører mandesfæren, lægges hovedvægten nu på kvindesmykker. Disse vokser i størrelse og form, til de i slutningen af perioden bliver nærmest vulgære i deres svulmende og overdimensionerede former.

Ligeledes bliver der i højere grad lagt vægt på det rituelle udstyr f. eks. i form af lur, som også udsættes i vådområderne. Dette skift i kulten og brugen af bronzerne er blevet tolket forskelligt gennem tiderne. Nogen mener, det er et tegn på en krise i samfundet, hvor man har haft behov for at formilde guderne med større ofringer. Måske i forbindelse med en kuldeperiode i overgangen mellem Ældre og Yngre Bronzealder. En anden mulighed er, at det er et skift i magtfordelingen i samfundet. Hvor man stadigvæk må antage at det er høvdingen, der kontrollerer bronzen, kan man forestille sig, at han ved at stille den til rådighed i forbindelse med udførelsen af kulten har overtaget lederskabet af kulten. Således er han nu ikke bare den økonomiske leder men også den åndelige leder. Hvis denne periodes skift i kulten er udtryk for en krise i samfundet, giver den sig ikke umiddelbart udtryk i mængden af bronze, der bliver importeret. I slutningen af forrige periode er mængden af bronze i samfundet faldet, men i løbet af første halvdel af perioden stiger importen igen, uden at det betyder, at man ændrer kulten. Ved overgangen til jernalderen er bronzeimporten reduceret.

Bosættelsesmønsteret og hustyperne er uændret fra perioden før. Man bo i treskibede huse, hvilket vil sige at der er to rækker tagbærende stolper placeret parvist ned gennem langhuset.

Keramikken fra perioden er ofte meget karakteristisk og let at genkende især sidst i perioden.

JERNALDER (500 f. Kr. - 1050 e. Kr.) (overordnet)

Med overgangen til jernalderen kommer introduceres jernet til samfundet. I modsætning til bronzen, som skal importeres, er fordelingen ved jern, at man i stor udstrækning har kunnet være selvforsynende, da jernet kan udvindes i Danmark af lokalt myremalm. Jern viser sig også at være et bedre materiale til våben, især da man finder ud af at hærde det til stål. Teknikken med at udvinde jern opfindes formodentlig i det sydlige Balkanområde, hvorfra den spredt sig til Danmark via Centraleuropa. I modsætning til bronze som man støber, smeder man jernet. Der er altså også tale om en ny forarbejdningsteknik. Af importerede metaller fortsætter man med at importere bronze om end i meget reducerede mængder samt guld og som et andet nyt metal importerer man nu også sølv.

Med overgangen fra bronzealderen til jernalderen sker der et markant skift i kulten. Det rige billedmateriale som kendes fra bronzealderen forsvinder, og den overdådige ofring af metaller i moser og søer ophører stort set, med enkelte undtagelser.

I jernalderen bor man ligesom i

bronzealderen i tre-skibede langhuse, hvilket vil sige at der er to rækker tagbærende stolper placeret parvist ned gennem huset. Huse er typisk øst/vest vendte, med stald til husdyrene i østenden og beboelse i vestenden. I forhold til bronzealderen bliver husene i begyndelsen mindre, men gennem perioden vokser husene igen. Det er i denne periode at landsbyerne begynder at dukke op, og sidst i perioden ses de første bydannelser.

Hvor bronzealderssamfundets merkantile kontakt til omverdenen synes at være baseret på en begrænset udveksling af luksusvarer mellem høvdinge, bliver denne kontakt udviklet i jernalderen, hvor samfundet og ender med at blive et klassesamfund med kongemagt, rigdomscentre og udviklet handel, specialiseret håndværk og sejlads som en vigtig transportform.

Udgravningens data

Ansvarsmuseum: Museet på Kroppedal

J.nr. TAK 1443

Kulturarvsstyrelsen: J.nr. 2009-7.24.02/TAK-0015

Stednummer: 020209

Sogn: Ledøje

Herred: Smørum

Amt: Tidl. Københavns

Daglig leder: Cand. mag. Mette Brosolat Ohlsen

Beretningsansvarlig: Cand. mag. Mette Brosolat Ohlsen

Museumsmedhjælper: Stud. mag. Mona Schaldemose og Stud. mag. Mads Lou Bendtsen

Fundbearbejdning er foretaget af: Cand. mag. Mette Brosolat Ohlsen

Gravemaskinen blev stillet til rådighed af Vipperød Byg

Opmåling med GPS blev foretaget af: Museumstekniker Jan Poulsen

Bearbejdning af opmålte planer: Museumstekniker Jan Poulsen

TIDSTAVLE

Periode	Underperiode	Kalenderår f./e. Kr.
Middelalder	Senmiddelalder	1536
	Højmiddelalder	1400
	Tidlig middelalder	1200
	Vikingetid	1050
Jernalder	Germansk jernalder	775
	Romersk jernalder	375
	Førromersk jernalder	Kr.fødsel
	Yngre bronzealder	500
Bronzealder	Ældre bronzealder	1100
	Sen-neolitisk tid	1700
Bondestenalder	Enkeltgravstid	2400
	Mellem-neolitisk tid	2800
	Tidlig-neolitisk tid	3200
	Ertebøllekultur	3900
Jæger- samlersstenalder	Kongemosekultur	5400
	Maglemosekultur	6800
	Ahrensburgkultur	9000
Ældste stenalder / Palæolitikum	Brommekultur	10000
	Federmesserkultur	11500
	Hamburgkultur	12000